

Список використаних джерел

1. Василенко В. Об обычном праве в земледелии / В.Василенко. – М.: “Юридический вестник”, 1889. – 124с.
2. Иванов В. Обычное право крестьян Харьковской губернии. Выпуск 2-й /В.Иванов. – Х.: Губернский статистический комитет, 1898. – 240с.
3. Ивановська О. Звичаєве право в Україні. Етнографічний аспект /О.Івановська. – К.: “Екс Об”, 2002. – 263с.
4. Шарович И. Юридические обычаи крестьян Печенежской волости Волчанского уезда Харьковской губернии /И.Шарович. – Х.: Губернское правление, 1896. – 38с.
5. Чубинский П. Очерк народных юридических обычаев и понятий вь Мароссіи /П.Чубинский. – С. – Петербург. Типография Майкова, 1887. – 129с.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СПРАВЛЯННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ: МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Лаговська Н.В.

(здобувач Національного університету ДПС України)

***Анотація.** У статті розкрито сутність єдиного соціального внеску, доцільність та переваги його впровадження в страхову систему України. Здійснено порівняння основних аспектів вітчизняного та міжнародного досвіду впровадження єдиного соціального внеску. Досліджено законодавчу базу, що регулює єдиний соціальний внесок та інші страхові внески.*

***Ключові слова:** єдиний соціальний внесок, страхові внески, соціальне страхування, соціальне забезпечення, визначення розміру єдиного соціального внеску, адміністрування.*

***Аннотация.** В статье раскрыта суть единого социального взноса, целесообразность и преимущества его внедрения в страховую систему Украины. Исследована законодательная база, которая регулирует единый социальный взнос и другие страховые взносы.*

***Ключевые слова:** единый социальный взнос, страховые взносы, социальное страхование, социальное обеспечение, определение размера единого социального взноса, администрирование.*

***Summary.** Inc the article essence of only social payment, expediency and advantages of his introduction, is exposed in the insurance system of Ukraine. Comparison of basic aspects of home and international experience of introduction of only social payment is carried out. A legislative base that regulates only social payment and other insurance payments is investigational.*

***Key words:** only social payment, insurance payments, social security, public welfare, determining size of only social payment, administration .*

Враховуючи тяжку економічну ситуацію в Україні, яка посилюється подіями на сході країни, слід зауважити, про заглиблення соціальних проблем в суспільстві. Одним із інструментів подолання цих соціальних проблем повинен стати єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, який дає можливість ефективніше використовувати кошти направлені на соціальне страхування та скоротити кількість документації яку треба було оформляти у вигляді звітності до кількох соціальних фондів.

Дослідженню соціальної, правової та економічної основи єдиного соціального внеску були присвячені праці наступних науковців, таких, як, Л. Бабича, Л. Баранник, О. Белінської, Н. Внукова, Л. Качана, Ю. Конопліна, А. Колосока, Е. Лібанової, Є. Максимчук, Б. Надточій, В. Плиса, Л. Польовик, Т. Проциної, В. Руденко, Л. Скакун, К. Скрипкіної, С. Строїча, Т. Тесленко, Л. Ушакової, В. Царок, В. Циганенко, М. Шаварина, Н. Шаманської, С. Юрія, В. Яценко та ін.

Вище згадані вчені в своїх роботах запропонували різні підходи до процесу нарахування та сплати єдиного соціального внеску, дослідили доцільність градації ставки єдиного соціального внеску відповідно до різних груп професій, проаналізували досвід справляння єдиного соціального внеску в зарубіжних країнах. Не зважаючи на значну кількість публікацій присвячених єдиному внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, є необхідність подальшого дослідження європейської практики справляння аналогічних внесків з метою вдосконалення системи адміністрування єдиного внеску України.

1 січня 2011 року вступив в силу Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», що об'єднав обов'язкові соціальні внески: на пенсійне страхування, на страхування від безробіття, на страхування тимчасової втрати працездатності і на страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання одним платежем – єдиним соціальним внеском [1].

Аналогічну практику інтегрованого збору внесків на соціальне страхування використовують більш ніж 60 країн світу. Не зважаючи на спільну ідею об'єднати кілька соціальних внесків в один, системи соціального страхування зарубіжних країн мають значні відмінності залежно від органів, які здійснюють збір, облік та контроль за справлянням страхових внесків, а також органів, які виплачують матеріальну допомогу та надають соціальні послуги застрахованим особам.

Систему адміністрування внесків на соціальне страхування можна розподілити на такі п'ять типів (таблиця).

Таблиця

Типи моделей адміністрування збору страхових внесків [2]

№ п/п	Характеристика системи	Країни що використовують
1.	Управління системою децентралізоване і відокремлене від податкової системи. Окремі установи соціального страхування паралельно здійснюють свої функції.	Австрія, Данія, Люксембург, Україна
2.	Функції реєстрації платників і застрахованих осіб, збору внесків, прийому та обліку звітності зі сплати внесків централізовано виконує одна установа. Страхові виплати, ведення відповідних баз даних та обліку застрахованих осіб здійснюється окремо кожним з фондів соціального страхування.	Бельгія, Болгарія, Іспанія, Італія, Македонія, Німеччина, Польща
3.	Одна установа здійснює збір страхових внесків та відповідає за здійснення виплат, ведення обліку бази даних застрахованих осіб та зберігання необхідної інформації.	Греція, Литва, Португалія, Словачія, Чехія, Швейцарія
4.	Податкова адміністрація збирає страхові внески, контролює їх надходження, управляє грошовими потоками. Реєстрацію та облік застрахованих осіб, виплату допомоги та надання соціальних послуг здійснюють інші органи.	Албанія, Голландія, Естонія, Росія (до 2010 року), Румунія, Сербія,
5.	Збір і розподіл страхових внесків здійснюють податкові органи. Всі інші функції соціального страхування виконує лише одна установа.	Великобританія, Норвегія, Фінляндія

Ефективність роботи реформованої системи адміністрування соціального страхування залежить від розміру зібраних внесків. Цей взаємозв'язок визначається шляхом співвідношення фонду оплати праці, з якого сплачено внески, до фактичного фонду оплати праці в досліджуваних країнах і дозволяє стверджувати, що більший ступінь інтегрованості системи забезпечує збільшення її доходів. Перші три типи моделей адміністрування показали такі співвідношення: 84,5, 86,8 та 88,4 % відповідно. Четвертий тип показав найнижчий результат – 73,5 %. Найкращий показник має п'ятий тип, який демонструє збирання внесків на рівні 100 %.

Звернемо увагу, що система соціального страхування України майже повністю збігається з системою соціального страхування Росії. Винятком є запроваджене Росією обов'язкове соціальне медичне страхування. Україна лише планує це зробити. Враховуючи вище сказане, корисним є вивчити досвід формування коштів соціального страхування в Росії.

На території Російської Федерації впродовж 2001-2009 років справлявся єдиний соціальний податок, який включав внески до Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування, Федерального і територіальних фондів обов'язкового медичного страхування. Податкові органи здійснювали функцію адміністрування, контролю та розподілу єдиного соціального податку по соціальним фондам.

Зауважимо, що внески на соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань до єдиного соціального податку не включались і сплачувались до відповідного фонду окремо. Податок справлявся за регресивною шкалою, а базова ставка єдиного соціального податку становила 26 %. Для сільськогосподарських товаровиробників, організацій народних художніх ремесел, самозайнятих осіб були передбачені пільги [4].

Сума податку нараховувалась і сплачувалась платниками окремо щодо кожного фонду і визначалась як відповідна частка податкової бази, якою виступав фонд оплати праці, заробітна плата застрахованих осіб, а для самозайнятих осіб – річний оподатковуваний дохід. Сплата податку здійснювалась окремими платіжними дорученнями відносно кожного вищезазначеного фонду.

З 1 січня 2010 року Росія відмовилась від єдиного соціального податку. Причиною таких дій стала необхідність збільшення відрахувань до соціальних позабюджетних фондів. Фонд соціального страхування Російської Федерації був переобтяжений та не мав можливості забезпечити виплати допомоги пов'язаної з материнством та народженням дитини. А регресивна шкала єдиного соціального податку не дозволяла це зробити. В Україні ці допомоги покриваються за рахунок коштів Державного бюджету. Тепер відрахування напряму перераховуються до кожного соціального фонду і фонди самі здійснюють контроль за правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю сплати страхових внесків.

Заміна єдиного соціального податку на страхові внески, відмова від регресивної шкали сплати та збільшення їх розміру з 26 % до 36 % в загальній сумі відрахувань до Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування, Федерального і територіальних фондів обов'язкового медичного страхування, яка справляється з 1 січня 2011 року; а для підприємців, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, – з 14 % до 34 % створила загрозу формування тіньових схем виплати заробітної плати, що потягне за собою дефіцит прогнозованого надходження коштів до бюджетів соціальних фондів [4].

В Україні щороку поглиблюється проблема нелегальної зайнятості, частка працюючих в останні роки сягнула 27 % [3, С. 30–35]. Країни СНД це питання вирішили шляхом введення єдиного соціального податку, який зменшив податкове навантаження на населення. Слід зауважити, що сукупність зборів, що нараховувалися на фонд оплати праці українських платників податків значно перевищує розмір єдиного внеску в європейських країнах. В Грузії єдиний соціальний податок, що перераховується в Державний фонд соціального забезпечення становить 20 % оподаткованої податком суми, також, громадяни перераховують податок у розмірі 1 % у Державний фонд зайнятості [5]. У Казахстані ставка єдиного соціального податку становить 21 % [6]. У Республіці Таджикистан єдиний внесок до Фонду соціального захисту населення становить 25 % заробітної плати працівників [7].

Зарубіжний досвід адміністрування єдиного внеску на соціальне страхування свідчить, що найбільш ефективною є система, за якої всі функції, не пов'язані зі збиранням внесків, покладаються на єдину установу, тоді як збір і розподіл внесків здійснюють податкові органи. Така система властива Великобританії. В цій країні, кошти, що сплачуються роботодавцями та самозайнятими особами спрямовуються до системи Національного страхування, і називаються національними страховими внесками. Вони сплачуються роботодавцями, шляхом утримання із заробітної плати працівників та самозайнятими особами. На кількість і вид страхових внесків впливає те, що особа працює за наймом, чи самозайнята, також при розрахунках береться до уваги її дохід. Національні

страхові внески розподілені на чотири класи. Роботодавець утримує із заробітної плати найманого працівника і сплачує національні страхові внески 1 класу в розмірі 11% з доходу в межах 110-884 £ в тиждень, якщо ж тижневий дохід найманого працівника перевищує 884 £, то роботодавець утримує і сплачує ще один відсоток зі всього доходу понад 884 £. Самозайняті особи сплачують щомісячно або щоквартально внески 2 класу та 1 раз на рік 4 класу. Ставка внесків для 2 класу становить 2,40 £ в тиждень, а для 4 класу – 8 % річного оподаткованого доходу, який є в межах від 5715 £ до 43875 £, і 1 % з доходу, що перевищує 43875 £ за рік. Якщо ж очікуваний річний дохід самозайнятої особи буде меншим ніж 5075 £, особа може не сплачувати національні страхові внески 2 класу. Додатково, з метою підвищення розміру майбутньої державної пенсії та допомоги при важкій втраті, як наймані працівники, так і самозайняті особи, можуть сплачувати добровільно національні страхові внески 3 класу в розмірі загальної ставки 12,05 £ в тиждень [8].

В системі Національних страхових внесків передбачені пільги для вдів, рибаків та винахідників.

Адміністрування страхових внесків здійснює Служба доходів та митниці її Величності (HMRC). Зібрані кошти скеровуються на здійснення видатків Національної служби охорони здоров'я. Звіт про розмір сплачених внесків, застрахованою особою дозволяє розрахувати розмір основної державної пенсії; допомоги особам, які шукають роботу; допомоги, пов'язаної з материнством; допомоги в разі втрати годувальника; додаткової державної пенсії. Сплачуючи єдиний страховий внесок певного класу особа отримує право на забезпечення за різними видами соціального страхування. В Україні передбачено соціальне страхування на випадок безробіття[10], пенсійне страхування, страхування на випадок тимчасової втрати працездатності через вагітність і пологи [9].

Деякі державні допомоги громадяни Великобританії можуть отримати навіть, якщо вони не сплачують жодних внесків до системи Національного страхування. До них належать: допомога на дитину; допомога опікунам; допомога особам, які шукають роботу; податкова пільга і податкова пільга на дитину; допомоги по догляду; допомоги в разі стійкої втрати працездатності; допомога через нещасні випадки на виробництві; пільгові пенсії та деякі інші. В Україні допомога, що виплачується в разі стійкої втрати працездатності, та допомога через нещасний випадок на виробництві фінансуються за кошти соціальних страхових фондів, основним джерелом наповнення яких є саме страхові внески.

В Україні функції обліку платників єдиного внеску, забезпечення збору та ведення обліку страхових коштів, контролю за повнотою та своєчасністю їх сплати, ведення Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування відповідно до Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 8 липня 2010 року, покладені на Пенсійний фонд України [1]. Розмір єдиного внеску в Україні розраховується відповідно до 67 класів професійного ризику виробництва [2]. Хоча Великобританія національні страхові внески розподіляє лише на чотири класи, а кількість і вид страхових внесків залежить від того чи особа працює за наймом, чи самозайнята, а також від її доходу.

На думку автора, слід скористатись досвідом Росії та Великобританії та виокремити з єдиного внеску кошти, що направляються до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві. Це, дозволить спростити градацію єдиного соціального внеску, а також полегшить розуміння системи його справляння широким колом громадян і підвищить прозорість розподілу коштів між фондами.

Ще одним важливим моментом запровадження єдиного внеску, який, на нашу думку, слід переглянути, є його розмір для добровільно застрахованих осіб, зокрема в частині внесків на пенсійне страхування. Так, розмір єдиного внеску для самозайнятих осіб, якими можуть бути власники селянських та фермерських господарств, щонайменше складає 326,53 грн. на місяць на одну особу, за умови здійснення лише пенсійного

страхування та страхування на випадок безробіття і не рідко складає третину доходу, що є не посильним податковим тягарем. Тому вважаємо, що його доцільно зменшити, та встановити пільговий режим справляння єдиного внеску для селян. Інакше, в перспективі, особи, зайняті лише в особистих селянських господарствах, можуть залишитись без будь-яких пенсійних виплат.

Запровадження в Україні єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування є позитивним кроком в бік європейської співпраці та соціально зорієнтованої політики та економіки. Про що свідчить позитивний зарубіжний досвід наповнення бюджетів органів, які надають соціальну допомогу працюючому населенню та забезпечують соціальний захист населення.

З метою спрощення нарахування єдиного соціального внеску, необхідно внести зміни в чинне законодавство і виокремити з єдиного внеску кошти, що направляються до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві. Це полегшить розуміння системи його справляння широким колом громадян та збільшить прозорість розподілу коштів між фондами.

Також необхідно розробити і законодавчо закріпити пільги для осіб, що працюють в особистих селянських господарствах.

Список використаних джерел

1. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 8 липня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Сайт Міністерства доходів і зборів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/>.
3. Покатаєва О. В. Правова природа єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування / О. В. Покатаєва // Класичний приватний університет. – 2012. – № 1. – 135 с.
4. Налоговый кодекс РФ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://kadis.ru/>.
5. Податковий кодекс Республіки Грузія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://grbc.ge/>.
6. Податковий кодекс Республіки Казахстан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nalog.ru/>.
7. Податковий кодекс Республіки Таджикистан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tabiat.narod.ru/>.
8. National Insurance – the basics [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.direct.gov.uk/>.
9. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням: Закон України від 18 січня 2001р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 14. – Ст. 71.
10. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000р.// Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 22. – Ст. 171.

ЯКІСТЬ ЗАКОНУ В АСПЕКТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ: КРИТЕРІЙ ВИМІРУ

Мельник А.А.

(аспірант кафедри теорії права та держави юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Анотація. У статті здійснюється аналіз філософського, етимологічного та юридичного значення поняття „якість”. Досліджується соціальна характеристика якості закону, його політичні та юридичні параметри. Аналізуються основні принципи юридичної техніки та їх значення для якості закону.

Ключові слова: закон, властивості закону, якість закону, стандарти якості, юридична техніка.

Аннотация. В статье проводится анализ философского, этимологического и юридического значения понятия "качество". Исследуется социальная характеристика качества закона, его политические и юридические параметры. Анализируются основные принципы юридической техники и их значение для качества закона.

Ключевые слова: закон, свойства закона, качество закона, стандарты качества, юридическая техника.

Melnyk A.A. The quality of the law in terms of constitutional reform: criteria of measurement.

This article provides analysis of the term «quality» through the understanding of its philosophical, etymologic and law sense. The paper is researched social, political and law characteristics of law quality. There are determined characteristics of law such as standardization, supremacy, direct influence, fundamentality, fact,